

Wojciech Ziobro

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1269-2692>

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Socjologiczno-Historyczny

email: ziobrowj@gmail.com

**Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej
w Strzyżowie z lat 1784–1918 – stan zachowania
i możliwość odtworzenia ruchu naturalnego ludności**

**Registers of the Roman Catholic Parish in Strzyżów
in the Years 1784–1918. Accessibility of Sources and the Possibility
of Reconstructing the Vital Statistics of the Population**

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest księgom metrykalnym z lat 1784–1918 dotyczącym parafii Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie. Jego celem jest przedstawienie rozmieszczenia i stanu zachowania dostępnych metrykaliów, a także ukazanie, w jakim stopniu możliwe jest odtworzenie ruchu naturalnego zamieszkującej parafię ludności za pomocą tak rozproszonych akt. Stanowi również wstęp do dalszych badań nad ludnością strzyżowskiej parafii, a także samego miasteczka Strzyżów w XIX wieku.

Abstract

The article concerns the registers of the years 1784–1918 in the Parish of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary and Corpus Christi. The intention of the author was to present the distribution and accessibility of registers and assess to which degree it would be possible to reconstruct the vital statistics of the population of the parish in question using the records so dispersed. The article is also a sort of introduction to further research into the population of the parish of Strzyżów, and the town proper in the 19th century as well.

Od wielu już lat jednym z najczęściej podejmowanych przez badaczy tematów są te związane z kwestiami zaludnienia i ruchu naturalnego ludności w XIX stuleciu, zaś jednym z materiałów wykorzystywanych przy ich opracowywaniu są akta rejestracji metrykalnej, które prowadzone były przez parafie na ziemiach polskich od końca pierwszej połowy XVI wieku. Stanowią one ważne źródło historyczne, nie tylko dla badaczy zajmujących się zjawiskami demograficznymi, na co zwracano już niejednokrotnie uwagę¹.

Rozpoczynając pracę z tym źródłem badacz często natrafić może na różne problemy z nim związane, z których najpoważniejszym wciąż wydaje się być kwestia jego dostępności, bowiem większość akt metrykalnych przechowywanych jest w archiwach parafii, które je wytworzyły, i które są ich formalnymi właścicielami. W przypadku małych parafii administrujący nimi proboszczowie są niejednokrotnie kierownikami i zarazem jedynymi pracownikami archiwum parafialnego i z racji obowiązków związanych z posługą duszpasterską i zarządzaniem parafią nie są w stanie udostępnić ksiąg „od ręki”, tak jak ma to miejsce w przypadku archiwów państwowych, a skorzystanie z zasobu możliwe jest zazwyczaj po wcześniejszym umówieniu lub w godzinach pracy kancelarii. Niejednokrotnie zdarza się również, że proboszczowie odmawiają udostępnienia ksiąg metrykalnych, zasłaniając się brakiem czasu czy też ochroną zawartych w nich danych osobowych.

Kolejnym problemem, przed jakim staje badacz zajmujący się metrykaliami z XIX wieku, jest rozproszenie materiału źródłowego. Zdarza się bowiem, że badana parafia zajmowała wówczas inne terytorium niż obecnie i aby zapoznać się ze stanem ludności, badacz zmuszony jest do udania się jeszcze do kilku innych, zazwyczaj sąsiednich parafii, które wydzielone zostały z terytorium badanej parafii, a do których po erygowaniu przekazano metrykalia ich dotyczące.

¹ Jako jeden z pierwszych przydatność kościelnych ksiąg metrykalnych zauważył Kazimierz Dobrowolski, „Znaczenie metryk kościelnych dla badań naukowych”, *Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie* 5 (1920). Dużą wartość ksiąg metrykalnych jako źródła historycznego podkreślili również m.in.: Stanisław Nabywaniec, „Księgi metrykalne w warsztacie historyka, na przykładzie metrykaliów parafii Dydnia”, *Archiva Ecclesiastica. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych* 6 (2013); Lech Frączek, „Księgi metrykalne i metody ich wykorzystania w badaniach nad poznaniem historii społeczeństw XIX wieku na przykładzie parafii szczekocińskiej”, *Rocznik Towarzystwa Genealogicznego Ziemi Częstochowskiej* 3 (2012); Teresa M. Florczak, „Księgi metrykalne jako źródło historyczne na przykładzie parafii skalmierzyckiej”, *Archiwariusz. Biuletyn Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu* 1 (2005); Janusz Hochleitner, „Warmińskie nowożytnie księgi chrztów jako źródło historyczne”, *Echa Przeszłości* 2 (2001); Władysław Froch, „Księgi metrykalne jako ważne i ciekawe źródło historyczne”, *Memoranda. Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej* 73 (1999), a także Jerzy K. Kalinowski, „Historyczne zapiski w księgach metrykalnych przez ks. Józefa Czubka prowadzone”, *Studia Pelplińskie* 27 (1998) i Antoni Artymiak, *Sieciechowskie zapiski metrykalne z lat 1646–1666 jako materiał do dziejów wsi podkrajowskiej* (Jędrzejów: Nakładem Autora, 1946).

Często również, z powodu zaginięcia lub zniszczenia oryginału księgi, pozostałe księgi metrykalne nie dają pełnego odzwierciedlenia stanu ludności parafii w badanym okresie i aby przeprowadzić dokładne badania, należy skorzystać z innego rodzaju materiałów źródłowych. Z pomocą przychodzą tutaj archiwa diecezjalne, do których w tamtych czasach proboszczowie zobowiązani zostali odsyłać wypisy z prowadzonych przez siebie ksiąg metrykalnych. Zachowane po dzień dzisiejszy ekstrakty stanowią nieraz jedyne źródło, na podstawie którego możliwe jest uzupełnienie danych z brakującego okresu.

Wiele ksiąg metrykalnych wytworzonych przez kancelarie parafialne znajduje się również w urzędach stanu cywilnego, do których trafiły pod koniec lat czterdziestych ubiegłego wieku. Zgodnie z obowiązującym prawem przechowywane są tam aż do upłynięcia czasu ochronnego, które nałożyła na nie Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 1983 roku i Ustawa o prawie o aktach stanu cywilnego z 2014 roku, po czym przekazywane są do odpowiedniego archiwum państwowego, gdzie po opracowaniu zostają udostępniane osobom nimi zainteresowanym². Przed oddaniem do USC wiele parafii sporządziło odpisy przekazywanych przez siebie ksiąg, ale niejednokrotnie są one niekompletne i nie dotyczą wszystkich rodzajów sporządzanych metryk, dlatego też ważne jest porównanie zebranego materiału z księgami pochodzącymi z USC.

Właśnie parafii z tak rozproszonymi księgami metrykalnymi poświęcony jest niniejszy artykuł. Dotyczy on parafii Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie, a celem jego jest przedstawienie rozmieszczenia i stanu zachowania ksiąg metrykalnych z lat 1784–1918, a także ukazanie, w jakim stopniu możliwe jest odtworzenie naturalnego ruchu ludności zamieszkującej ją w badanym okresie na podstawie tak rozproszonych metrykaliów. Zaprezentowano w nim rezultaty prowadzonych prac inwentaryzacyjnych w archiwach parafialnych miejscowości należących niegdyś do strzyżowskiego okręgu parafialnego, a także wyniki kwerendy prowadzonych w Urzędzie Stanu Cywilnego w Strzyżowie i archiwach kościelnych, w tym w głównej mierze w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu. Artykuł stanowi również wstęp do dalszych badań nad przemianami demograficznymi zachodzącymi w społeczności miejsko-wiejskiej tej galicyjskiej parafii, jak i samej miasteczka Strzyżowa, które do tej pory nie doczekały się gruntownego opracowania³.

² Ustawa z 14.07.1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173; Ustawa z 28.11.2014 r. o prawie o aktach stanu cywilnego, Dz.U. 2014, poz. 1741.

³ Najważniejszą pozycją dotyczącą dziejów Strzyżowa i okolic pozostaje nadal zbiór artykułów pod redakcją Stanisława Cynarskiego, *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic* (Rzeszów: Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie, 1980). Na uwagę zasługuje również praca Ludwika Grzebienia, *Parafia w Strzyżowie i kult Matki Bożej Niepokalanej* (Kraków: WAM, 1997), a także Andrzeja Gliwy, *Strzyżów. Zarys dziejów miasta od średniowiecza do połowy XIX wieku* (Strzyżów: Towarzystwo Miłośników Ziemi Strzyżowskiej, 2014). W ostatnich latach akcję propagatorską

Początki parafii Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie sięgają XIV wieku, wtedy to po raz pierwszy pojawia się ona w rachunkach płaconego świętopietrza (1340). Jezuita, ojciec Ludwik Grzebień, przypuszcza, że mogła ona powstać zaraz po 1320 roku, wtedy to bowiem biskup Nanker wprowadził w diecezji krakowskiej święto Bożego Ciała, a kościół w Strzyżowie mógł być jednym z pierwszych, któremu nadano ten tytuł⁴.

Nie bez znaczenia dla rozwoju strzyżowskiej parafii była również działalność zakonu cystersów z Koprzywnicy, który do XV wieku prowadził na nieskolonizowanych terenach akcję osadniczą, zakładając m.in. sąsiadujące z parafią wsie Grodzisko i Wysoka (obecnie Wysoka Strzyżowska). To właśnie cystersom przypisuje się również upowszechnienie kultu Najświętszej Marii Panny, który silnie zakorzenił się na tych terenach, sprawiając, że kościół w Strzyżowie i znajdujący się w nim łaskami słynący obraz Niepokalanego Poczęcia NMP stał się głównym ośrodkiem życia religijnego nad Wisłokiem i miejscem pielgrzymek okolicznej ludności⁵.

W skład strzyżowskiego okręgu parafialnego niezmiennie, prócz samego miasteczka Strzyżów i jego Przedmieścia, wchodziło jeszcze sześć miejscowości: Brzeżanka, Gbiska, Godowa, Łętownia, Tropie i Żarnowa wraz z częściami obecnego Glinika Charzewskiego i Glinika Zaborowskiego. Do parafii początkowo należała również sąsiadująca z Godową miejscowość Żyznów, ale w XVI wieku przyłączona została ona do parafii w Lutczy, a w 1913 roku erygowano w Żyznowie osobną parafię, noszącą wezwanie Przemienienia Pańskiego⁶. Taki stan rzeczy utrzymał się w strzyżowskiej parafii aż do drugiej połowy XX wieku, kiedy to w wyniku jej reorganizacji powstały samodzielne parafie w Godowej, Żarnowej i Gliniku Zaborowskim⁷.

Od początku swojego istnienia aż do rozbiorów parafia Strzyżów wchodziła w skład diecezji krakowskiej, sytuując się na wschodnich jej krańcach. Zaraz

historii lokalnej prowadzi Muzeum Samorządowe Ziemi Strzyżowskiej im. Zygmunta Leśniaka w Strzyżowie, które na łamach wydawanego przez siebie *Strzyżowskiego Rocznika Muzealnego* publikuje artykuły dotyczące dziejów „regionu”, miasteczka, jak i samej parafii.

⁴ Ludwik Grzebień, „Zarys dziejów parafii w Strzyżowie”, *Strzyżowski Rocznik Muzealny* 3 (2017); Bolesław Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985* (Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1985), 6–7.

⁵ Ludwik Grzebień, *Dzieje kościelne parafii Dobrzechów* (Kraków: Ignatianum, 2004), 45–49.

⁶ *Schematismus Universi Venerabilis Cleri et Regularis Dioecesis Ritus Latini Premisliensis pro Anno Domini 1914* (Przemyśl: 1913), 238.

⁷ Najwcześniej, bo już w 1967 r., wydzielona została parafia pw. św. Krzysztofa w Godowej, po niej zaś w 1981 r. erygowano parafię pw. św. Maksymiliana Kolbego w Żarnowej, a w 1986 r. parafię pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Gliniku Zaborowskim. Ostatnia reorganizacja w parafii Strzyżów miała miejsce w 2003 r., kiedy to w wyniku podziału z parafii Strzyżów-Fara wydzielono obszar nowej parafii, noszącej wezwanie św. Józefa Sebastiana Pelczara.

po pierwszym rozbiórce i zajęciu południowo-wschodnich ziem polskich przez Austrię, znalazła się wśród blisko 800 łacińskich parafii leżących na terenach przyłączonych do monarchii habsburskiej, nazwanych później Królestwem Galicji i Lodomerii, należąc początkowo do utworzonej w 1783 roku diecezji tarnowskiej, zaś po jej likwidacji w 1805 roku do diecezji przemyskiej, w granicach której pozostała aż do 1992 roku, kiedy to weszła w skład nowo utworzonej diecezji rzeszowskiej⁸.

Niemal od razu po zajęciu południowej Polski władze austriackie przystąpiły do narzucania swojego systemu prawnego i reformowania zajętych przez siebie ziem. Reformy te nie ominęły również i Kościoła, który zgodnie z ideami józefinizmu, podporządkowany miał zostać władzy państwowej, a co za tym idzie, uniezależniony od Stolicy Apostolskiej i krajowego episkopatu⁹.

Zainteresowanie zaborców Kościołem na ziemiach polskich nastąpiło również ze względu na prowadzoną w jego parafiach rejestrację metrykalną, która stanowiła niezwykle cenne źródło informacji o zasobach ludzkich na przyłączonym terenie. Jednak pierwsze próby podejmowane przez Austriaków były nieśmiałe i ograniczały się jedynie do ingerencji w sposoby jej prowadzenia, choćby poprzez rozsyłanie do konsystorza druków gotowych formularzy metryk, czy też zobowiązanie proboszczów do przesyłania corocznych sprawozdań i wykazów statystycznych z ruchu naturalnego ludności w administrowanych przez siebie parafiach¹⁰.

Zasadnicze zmiany zaczęto przeprowadzać dopiero od lat 80. XVIII wieku, a głównym ich celem było przekształcenie metryk kościelnych w akta stanu cywilnego (1784), samych zaś księży w urzędników państwowych, co stało się jeszcze w 1782 roku. Odtąd też każdy proboszcz prowadzący metryki stanu cywilnego podległy został zarówno władzy kościelnej, jak i państwowej¹¹.

W 1784 roku nałożono również na proboszczów obowiązek prowadzenia trzech ksiąg metrykalnych: urodzeń, małżeństw i zgonów, dla każdej z miejscowości należących do parafii, a poprzez konsystorze rozesłano im nowe tabelaryczne formularze metryk, sporządzone w formacie *in folio*, które zastąpić miały używany dotąd tzw. formularz trydencki, sporządzany w formie narracyjnej. Wprowadzone formularze wraz z odpowiednimi zarządzeniami i przepisami co do ich prowadzenia obowiązywały przez cały okres zaborów i dwudziestolecia

⁸ Bolesław Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918* (Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1980), 153–165.

⁹ Bolesław Kumor, „Reforma metryk kościelnych w zaborze austriackim (1775–1788)”, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie* 70 (1975): 327–328.

¹⁰ Kumor, *Reforma*, 329–331.

¹¹ Cezary Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej* (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2009), 98.

międzywojennego, aż do końca II wojny światowej, po której zostały zastąpione przez nowe, ujednoczone dla całego terytorium kraju¹².

Przeprowadzona inwentaryzacja ksiąg metrykalnych pochodzących z lat 1784–1918 zarówno w archiwum parafialnym w Strzyżowie, jak i archiwach parafii w Godowej i w Żarnowej, do których po erygowaniu przekazano metryki dotyczące zajmowanego przez nie terytorium, wykazała prowadzenie ksiąg na tzw. formularzach austriackich już od maja 1784 roku. Wyjątek stanowią księgi dotyczące miejscowości Gbiska¹³ i Łętownia¹⁴, dla których wpisy rozpoczynają się z opóźnieniem sięgającym od jednego do trzech lat¹⁵.

Oprócz wspomnianych ksiąg, przeprowadzona w parafii Strzyżów inwentaryzacja wykazała istnienie jeszcze trzech innych ksiąg, które swoimi wpisami sięgają do roku 1784, dotyczących miejscowości: Brzeżanka¹⁶, Przedmieście Strzyżowskie¹⁷, a także dla samego miasteczka Strzyżów¹⁸. Również parafia Żarnowa w swoim archiwum przechowuje księgę prowadzoną na formularzach austriackich od maja 1784 roku¹⁹.

Zachowane księgi stanowią połączenie wszystkich trzech rodzajów formularzy rejestracji metrykalnej wprowadzonej przez władze austriackie. Na pierwszych kartach rozpoczynających każdą serię metryk dołączona została szczegółowa instrukcja w języku polskim i po łacinie, informująca, jak wypełniać odpowiednie rubryki, a także pouczająca, jaka kara grozi za niedostosowanie się do nowych zarządzeń. Do każdej z ksiąg dołączony został również formularz statystyczny, który odzwierciedlać miał stan ilościowy urodzonych, zaślubionych i zmarłych w każdej miejscowości parafii, a który w zachowanych księgach nie był uzupełniany.

¹² Szerzej na temat genezy austriackich metryk kościelnych, jak i budowy poszczególnych formularzy: Bolesław Kumor, „Przepisy państwowe i kościelne dotyczące metryk kościelnych w zaborze austriackim (1800–1914)”, *Przeszłość Demograficzna Polski* 7 (1975); tenże, *Reforma*; Zofia Szulc, „Przepisy prawne dotyczące prowadzenia ksiąg metrykalnych w Galicji”, *Prace Historyczno-Archiwalne* 3 (1995).

¹³ Archiwum Parafialne w Strzyżowie (dalej: APS), Gbiska Liber Natorum ab a. 1784–1880, Copulatorum ab a. 1784–1884, Mortuorum ab a. 1784–1887, Tom I, ss. 220.

¹⁴ APS, Łętownia Liber Natorum ab a. 1784–1830, Copulatorum ab a. 1784–1883, Mortuorum ab a. 1784–1952 (brak 1886–1945), Tom I Godowa: Natorum 1803–1816, Godowa: Copulatorum 1832–1845, ss. 265.

¹⁵ Zob. tab. I.

¹⁶ APS, Brzeżanka Liber Natorum ab a. 1784–1831, Copulatorum ab a. 1784–1864, Mortuorum ab a. 1784–1849, Tom I, ss. 304.

¹⁷ APS, Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum ab a. 1784–1824, Copulatorum ab a. 1784–1890, Mortuorum ab a. 1784–1862, Tom I, ss. 298.

¹⁸ APS, Strzyżów Liber Natorum ab a. 1784–1812, Copulatorum ab a. 1784–1843, Mortuorum ab a. 1784–1834, Tom I., N. B. Natorum 1813–1824 vite Tom I Przedmieście, ss. 295.

¹⁹ Archiwum Parafialne w Żarnowej (dalej: APŻ), Żarnowa Liber Natorum ab a. 1784–1820, Copulatorum ab a. 1784–1857, Mortuorum ab a. 1784–1842, Tom I, ss. 295.

Daty zakończenia poszczególnych ksiąg różnią się w zależności od wielkości danej miejscowości i liczby zamieszkujących ją mieszkańców. Tak więc w przypadku najmniejszych z nich, jak choćby Gbisk czy Łętowni, wpisy w księgach doprowadzone są aż do lat osiemdziesiątych XIX wieku, podczas gdy w przypadku największych, jak choćby Brzeżanki czy Żarnowej, kończą się już na pierwszej połowie XIX wieku. Podobnie sytuacja wygląda również w przypadku samego Strzyżowa, który mimo małego obszaru, ale z racji swojego miejskiego charakteru, zamieszkiwany był przez dużo większą liczbę wiernych niż w pozostałych miejscowościach parafii, dlatego też wpisy w zachowanej księdze kończą się również na pierwszej połowie XIX wieku.

Niestety, nie dla wszystkich miejscowości strzyżowskiego okręgu parafialnego zachowały się księgi metrykalne sięgające swoimi wpisami do roku 1784. Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała brak takich ksiąg w przypadku miejscowości Godowa, dla której nie odnotowano metryk urodzeń za lata 1784–1802, małżeństw za lata 1784–1831, a także metryk zgonów z lat 1784–1820. Podobnie w przypadku miejscowości Tropie, inwentaryzacja ujawniła brak metryk urodzeń z lat 1784–1851, małżeństw z lat 1784–1888 i metryk zgonów z lat 1784–1874²⁰.

Pomimo obowiązującego wówczas dekretu kancelarii nadwornej z 14 XI 1788 roku, a także późniejszego rozporządzenia cesarskiego z 15 X 1796 roku, zobowiązującego proboszczów do odsyłania corocznych wypisów z ksiąg metrykalnych do kancelarii cesarskiej, na terenie Galicji nie stosowano się do tych przepisów. Jak zauważa Jan Kwolek, wynikać to mogło z braku znajomości przez galicyjskich proboszczów rozporządzeń cesarskich, po których „nie ma śladu w księgach konsystorskich ani parafialnych, w których najskrupulatniej spisywali księży rządowe ustawy i okólniki”²¹. Potwierdzają to również kwerendy przeprowadzone w Archiwach Diecezjalnych w Tarnowie i Krakowie, a także Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu, które wykazały brak jakichkolwiek wypisów z ksiąg metrykalnych sięgających początkiem roku 1784, a dotyczących parafii w Strzyżowie. Dlatego też przechowywane w archiwach parafialnych w Strzyżowie i Żarnowej sześć ksiąg metrykalnych uznać należy za unikaty, niemożliwe do odtworzenia w przypadku ich zniszczenia lub zaginięcia.

Stanowcze kroki w celu zabezpieczenia ksiąg metrykalnych władze austriackie podjęły dopiero w latach 30. XIX wieku, kiedy zobowiązano proboszczów do prowadzenia metryk w dwóch egzemplarzach, z których jeden, po zaakceptowaniu przez dziekana, należało odesłać do konsystorza²². Jeszcze wcześniej, bo

²⁰ Zob. tab. 1.

²¹ Jan Kwolek, „Ekstrakty metrykalne w Archiwum Diecezjalnym Przemyśkim”, *Kronika Diecezji Przemyńskiej* 28 (1928), 235–236.

²² Kwolek, *Ekstrakty metrykalne*, 235.

już w 1826 roku, biskup przemyski Jan Antoni Potoczki wydał swoim duszpastezom rozporządzenie, w którym wezwał ich, aby do końca stycznia każdego roku „wierne wypisy (*extractus*) z całego roku urodzonych, zaślubionych i zmarłych z ksiąg metrykalnych wiernie i dosłownie sporządzone, podpisane i pieczęcią kościelną zaopatrzone, wreszcie przez dziekana właściwego co do dosłownej zgodności z oryginałem potwierdzone, do konsystorza Naszego niezawodnie nadsyła-li, celem ich przechowania w archiwum kancelarii”²³.

Od tego momentu do archiwum konsystorskiego zaczęły napływać wypisy z ksiąg metrykalnych z całej diecezji przemyskiej, w tym również z parafii w Strzyżowie. Przeprowadzona niedawno w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyśle kwerenda wykazała, że do chwili obecnej przechowywane są tam ekstrakty metrykalne z lat 1826–1882, dotyczące całego strzyżowskiego okręgu parafialnego²⁴.

Zachowane w bardzo dobrym stanie ekstrakty są nieraz jedynym źródłem umożliwiającym odtworzenie ruchu naturalnego ludności w poszczególnych miejscowościach parafii Strzyżów w badanym okresie. Najlepiej widać to w przypadku przywołanej już wyżej miejscowości Tropie, dla której przeprowadzona inwentaryzacja wykazała brak ksiąg zawierających metryki urodzeń, małżeństw i zgonów dla praktycznie połowy badanego okresu, ale dzięki zachowanym ekstraktom możliwe jest odtworzenie przynajmniej jego części, obejmującej lata 1826–1882 (zob. tab. 1)²⁵.

Jak ważnym źródłem są zachowane ekstrakty metrykalne, udowadnia zamieszczona na końcu tekstu tabela, która przedstawia możliwość odtworzenia ruchu naturalnego ludności w poszczególnych miejscowościach parafii Strzyżów w latach 1784–1918 za pomocą zachowanych metrykaliów. Przy jej sporządzaniu w pierwszej kolejności wzięto pod uwagę księgi metrykalne dostępne w archiwach parafialnych w Godowej, Strzyżowie i Żarnowej, w dalszej kolejności uzupełniając brakujące lata ekstraktami metrykalnymi z Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyśle, a także księgami znajdującymi się w Urzędzie Stanu Cywilnego w Strzyżowie. Analizując zamieszczoną tabelę można dojść do wniosku, że gdyby nie zachowane ekstrakty metrykalne, odtworzenie ruchu naturalnego ludności w parafii w Strzyżowie byłoby niemożliwe, gdyż zachowane w parafiach i urzędzie stanu cywilnego księgi metrykalne pozwalają na całkowite odtworzenie liczby urodzeń, małżeństw i zgonów z lat 1784–1918 jedynie w przypadku Łętowni, Przedmieścia, Strzyżowa i Żarnowej, a więc dla połowy miejscowości

²³ Cyt. za Kwolek, *Ekstrakty metrykalne*, 236.

²⁴ Archiwum Archidiecezjalne w Przemyśle (dalej: AAP), *Extractus Metricales e Libris Natorum, Copulatorum, Bannorum et Mortuorum Parochia Strzyzoviensis ab Anno 1826 ad Annum 1882*.

²⁵ APP, *Extractus Metricales 1826–1882*.

wchodzących w skład strzyżowskiego okręgu parafialnego. W przypadku zaś pozostałych: Brzeżanki, Gbisk, Godowej i Tropia, zachowane ekstrakty metrykalne są jedynym i niezastąpionym dotąd materiałem uzupełniającym luki powstałe w wyniku zaginięcia lub zniszczenia oryginałów ksiąg²⁶.

W tym miejscu warto wspomnieć, że pośród ekstraktów metrykalnych dotyczących parafii Strzyżów znajdujących się w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu znaleźć można również wypisy z ksiąg zapowiedzi z lat 1849–1880. Zostały one wprowadzone w diecezji przemyskiej przez biskupa Franciszka Ksawerego Wierchlejskiego, który w 1849 roku zobowiązał swoich proboszczów do ich prowadzenia i sporządzania z nich rocznych wypisów, które wraz z pozostałymi ekstraktami odsyłać mieli oni do archiwum konsystorskiego. Księgi te stanowią swoiste *novum*, ponieważ prowadzone prace inwentaryzacyjne we wspomnianych już archiwach parafialnych nie ujawniły ich prowadzenia przez proboszczów strzyżowskich²⁷.

Oprócz wspomnianych już sześciu ksiąg, sięgających swoimi wpisami roku 1784, przeprowadzona inwentaryzacja wykazała istnienie jeszcze 31 innych ksiąg metrykalnych obejmujących czasy zaboru austriackiego. Wśród tych ksiąg aż 17 dotyczy samych tylko urodzeń, ale jedynie siedem z nich jest pierwopisami²⁸, pozostałe zaś stanowią odpisy²⁹ ksiąg z lat 1888–1946, których oryginały przekazane zostały w 1949 roku przez ówczesnego proboszcza ks. Franciszka Majewskiego, zgodnie z obowiązującym wówczas prawem, do USC w Strzyżowie. Pozostałe 13 ksiąg stanowią księgi: małżeństw (4)³⁰ i zgonów (5)³¹ lub, jak ma to miejsce

²⁶ Zob. tab. 1.

²⁷ Kwolek, *Ekstrakty metrykalne*, 236.

²⁸ APS, Brzeżanka Liber Natorum ab a. 1831 ad 1889 Tom II, ss. 161; APS, Łętownia Liber Natorum 1831–1888 i 1946–1961, ss. 103; APS, Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum 1831–1913 Tom II, ss. 235; APG, Godowa Liber Natorum ab a. 1867–1890 Tom IV, ss. 209; APS, Strzyżów Liber Natorum 1857–1890 Tom III, ss. 167; APŻ, Żarnowa Liber Natorum ab a. 1820 ad 1845 Tom II, ss. 98; APŻ, Żarnowa Liber Natorum ab a. 1845–1870, ss. 135.

²⁹ APS, Liber Natorum pro Pago Brzeżanka Ab Anno 1890 – ad – 1946, ss. 90; APS, Liber Natorum pro Gbiska Ab Anno 1890–1945, ss. 58; APS, Liber Natorum pro Łętownia Ab Anno 1889–1946, ss. 50; APS, Natorum Przedmieście Strzyżowskie 1913–1925, ss. 31; APS, Natorum Strzyżów ab Anno 1900 ad Annum 1929, ss. 143; APS, Tropie Natorum 1889–1906, ss. 52; APS, Tropie Natorum 1906–1946, ss. 94; APS, Strzyżów Natorum 1890–1900, ss. 52; APG, Tom V Liber natorum et baptisatorum pro pago Godowa 1890–1925, ss. 491; APŻ, Liber Natorum et Baptisatorum pro Pago Żarnowa 1888–1920, ss. 142.

³⁰ APS, Copulatorum Brzeżanka Ab Anno 1865–1888 et Ab Anno 1946–1966, ss. 95; APS, Przedmieście Liber Copulatorum 1890–1925 Tom II od 1925 – im Strzyżów, ss. 48; APS, Liber Copulatorum pro Strzyżów ab 1844–1889, ss. 101; APG, Godowa Liber Copulatorum ab Anno 1862–1889 Tom III, ss. 130;

³¹ APS, Przedmieście Strzyżowskie Liber Mortuorum 1862–1925 Tom II, ss. 78; APS, Strzyżów Liber Mortuorum 1868–1888 Tom III, ss. 46; APG, Godowa Liber Mortuorum 1846–1863 Tom III, ss. 160; APG, Godowa Liber Mortuorum ab a. 1863–1889 Tom IV, ss. 114; APŻ, Żarnowa Liber Mortuorum 1842–1858, ss. 67.

w przypadku Godowej, Strzyżowa i Tropia, księgi łączące w sobie zarówno metryki urodzeń, jak i metryki zgonów (3)³², a także księga prowadzona dla miejscowości Żarnowa, zawierająca wszystkie trzy rodzaje sporządzanych wówczas metryk³³.

Zgodnie z przepisami zawartymi w patencie z 20 lutego 1784 roku, wszystkie księgi metrykalne sporządzane były osobno dla każdej z ośmiu miejscowości strzyżowskiego okręgu parafialnego. Jedyne w dwóch przypadkach można dostrzec odstępstwo od tego przepisu. Mianowicie w księdze zatytułowanej: *Łętownia Liber Natorum ab a. 1784–1830 Copulatorum ab a. 1784–1883 Mortuorum ab a. 1784–1952 (brak 1886–1945) Tom I*, gdzie obok wpisów dla tej miejscowości znajdują się metryki urodzeń z lat 1803–1816 i metryki ślubów z lat 1832–1845 odnoszące się do miejscowości Godowa, a także w przypadku księgi zatytułowanej: *Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum ab a. 1784–1824 Copulatorum ab a. 1784–1890 Mortuorum ab a. 1784–1862 Tom I*, w której znaleźć można również metryki urodzeń z lat 1813–1825 dotyczące miasteczka Strzyżowa³⁴.

Obok tych ksiąg w archiwum parafialnym w Strzyżowie znaleźć można również księgę zawierającą wypisy z *Liber Mortuorum* dla każdej miejscowości parafii z lat 1883–1885, które zapewne wraz z pozostałymi ekstraktami trafić miały do archiwum konsystorskiego w Przemyślu, a które z niewiadomej przyczyny nie zostały tam wysłane³⁵.

Zachowane wypisy ksiąg zmarłych nie są jedynymi ekstraktami, jakie znajdują się w archiwum parafialnym w Strzyżowie. Wśród innych dokumentów wytwarzanych przez kancelarię parafialną w badanym okresie znaleźć można również fascykuł zawierający luźne karty z ekstraktami metrykalnymi z lat 1883–1924 dotyczącymi wszystkich miejscowości strzyżowskiego okręgu parafialnego. Niestety, brak ciągłości w latach, a także liczne uszkodzenia zachowanych kart sprawiają, że nie można nimi zastąpić ksiąg znajdujących się w Urzędzie Stanu Cywilnego w Strzyżowie.

Z wszystkich tych 37 ksiąg metrykalnych, obejmujących swoim okresem lata 1784–1918, aż 25 z nich przechowywanych jest w archiwum parafii Niepokalanego

³² APG, Godowa Liber Natorum ab a. 1816–1847 Mortuorum ab a. 1820–1846 Tom II, ss. 282; APS, Strzyżów Liber Natorum 1825–1857 Mortuorum 1834–1868 Tom II in Przedmieście ab a. 1813–24 Natorum Tom I, ss. 253; APS, Tropie Liber Natorum 1851–1898 Mortuorum 1875–1886 1946–1965 Tom II, ss. 115.

³³ APŻ, Żarnowa Liber Natorum ab a. 1870–1888 Copulatorum ab a. 1857–1888 Mortuorum ab a. 1858–1889, ss. 248.

³⁴ APS, Łętownia Liber Natorum ab a. 1784–1830, Copulatorum ab a. 1784–1883, Mortuorum ab a. 1784–1952 (brak 1886–1945), Tom I, Godowa: Natorum 1803–1816, Godowa: Copulatorum 1832–1845, s. 34–99 i 140–203; APS, Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum ab a. 1784–1824, Copulatorum ab a. 1784–1890, Mortuorum ab a. 1784–1862, Tom I, s. 69–98.

³⁵ APS, Liber Mortuorum pro tota parochia ab 1883–1885 incl, ss. 37.

Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie i dotyczy wciąż należących do niej miejscowości: Brzeżanki (4), Gbisk (2), Łętowni (3), Tropi (3) i samego Strzyżowa (8), a także przyłączonego do niego w 1925 roku Przedmieścia (5). Pozostałe zaś 12 ksiąg, jak już wcześniej wspomniano, przekazanych zostało zaraz po erylowaniu do nowo utworzonych parafii pw. św. Krzysztofa w Godowej (6), a także parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Żarnowej (6) i przechowywane są w tamtejszych archiwach.

Innym miejscem przechowywania ksiąg metrykalnych dotyczących strzyżowskiej parafii w badanym okresie jest Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie, który w swoim archiwum przechowuje 22 księgi obejmujące swoimi wpisami okres zaborów. Wśród tych ksiąg znajduje się osiem dotyczących urodzeń i po siedem odnoszących się do małżeństw i zgonów. Księgi te są oryginałami ksiąg metrykalnych przekazanych do USC w 1949 roku przez ówczesnego proboszcza strzyżowskiego, ks. Franciszka Majewskiego.

Dla siedmiu z ośmiu miejscowości tworzących niegdyś strzyżowski okręg parafialny, USC w Strzyżowie przechowuje po jednej księdze urodzeń, małżeństw i zgonów sięgających początkiem lat 80. XIX wieku, a kończących się w latach 40. XX wieku. Dla największych miejscowości strzyżowskiej parafii: Godowej i Żarnowej, USC przechowuje zaś po dwa tomy ksiąg urodzeń, z których pierwsze kończą się kolejno w 1923 i 1924 roku, a w przypadku Przedmieścia w strzyżowskim USC przechowywana jest tylko jedna księga, obejmująca swoimi wpisami urodzenia z lat 1890–1925³⁶. Swoisty wyjątek stanowi również księga zgonów prowadzona dla miejscowości Brzeżanka, w której pierwszy wpis pochodzi aż z roku 1849³⁷.

Zgodnie z obowiązującym obecnie prawem księgi przechowywane w USC powinny trafić do odpowiedniego archiwum państwowego, w tym wypadku do AP w Rzeszowie, dopiero po 100 latach w przypadku metryk urodzeń i po 80 latach w przypadku metryk małżeństw i zgonów „od końca roku kalendarzowego, w którym nastąpiło odpowiednio sporządzenie aktu lub zamknięcie księgi”³⁸. Dla ksiąg przechowywanych w USC w Strzyżowie okres ten upłynie najwcześniej w 2024 i 2025 roku, kiedy to do AP w Rzeszowie powinny trafić wspomniane już dwa pierwsze tomy ksiąg urodzeń dotyczących Godowej³⁹ i Żarnowej⁴⁰. Rok później do archiwum trafić może również księga urodzeń dotycząca

³⁶ Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie (dalej: USCS), Strzyżów-Przedmieście Księga urodzeń, ss. 130.

³⁷ USCS, Brzeżanka – Księga zgonów, ss. 134.

³⁸ Art. 16b ustawy z 14.07.1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173; art. 28 ustawy z 28.11.2014 o prawie o aktach stanu cywilnego, Dz.U. 2014, poz. 1741.

³⁹ USCS, Godowa – Księga urodzeń t. 1, ss. 390;

⁴⁰ USCS, Żarnowa – Księga urodzeń t. 1, ss. 238.

Przedmieścia Strzyżowskiego, której wpisy kończą się na roku 1925⁴¹. Pozostałe zaś księgi, zakończone w latach 1945–1946, powinny trafić do AP w Rzeszowie odpowiednio w roku 2046 i 2047⁴².

Natomiast w przypadku pozostałych ksiąg, najwcześniej, bo już w 2026 roku, do AP w Rzeszowie trafić powinno 10 ksiąg małżeństw i zgonów dotyczących: Brzeżanki, Godowej, Łętowni, Żarnowej i Strzyżowa, a także same księgi zgonów prowadzone dla miejscowości: Gbiska i Tropie, dla których księgi małżeństw, z racji ich późniejszego zamknięcia, powinny przekazane zostać do archiwum dopiero w kolejnym roku.

Zaznaczyć należy, iż podane wyżej lata, w których nastąpić powinno przekazanie ksiąg metrykalnych z USC w Strzyżowie do AP w Rzeszowie, są datami czysto umownymi, ponieważ ustawodawca zastrzegł w ustawie, że przekazanie ksiąg stanu cywilnego do odpowiedniego archiwum państwowego ma nastąpić w przeciągu dwóch lat od upływu okresu ich przechowywania w USC⁴³.

Dopiero mając dostęp do wszystkich przywołanych metrykaliów, a więc do ksiąg metrykalnych przechowywanych w archiwach parafialnych w Godowej, Strzyżowie i Żarnowej, ekstraktów metrykalnych z Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyślu, jak i ksiąg z USC w Strzyżowie, możliwe jest odtworzenie ruchu naturalnego ludności w parafii Strzyżów w latach 1784–1918. Niestety, z powodu braku początkowych ksiąg metrykalnych dotyczących miejscowości Godowa i Tropie i niemożności ich odtworzenia, odzwierciedlenie ruchu naturalnego możliwe jest jedynie w 93%.

Natomiast gdy pod uwagę weźmie się poszczególne miejscowości parafii, to wygląda to zupełnie inaczej. Całkowite odtworzenie ruchu naturalnego zamieszkującej je ludności możliwe jest w przypadku pięciu z nich: Brzeżanki, Gbisk, Przedmieścia, Żarnowej i samego Strzyżowa, a także w niewiele mniejszym stopniu również w przypadku Łętowni (99%), gdzie braki w ciągłości ksiąg nie przekraczają trzech lat. W pozostałych zaś dwóch miejscowościach, z powodu braku metrykaliów z przeszło czterdziestu lat, ruch naturalny możliwy jest do odtworzenia w 76% w przypadku Godowej i jedynie 67% w przypadku miejscowości Tropie⁴⁴.

Zaprezentowane powyżej wyniki prac inwentaryzacyjnych nad księgami metrykalnymi z czasu zaboru austriackiego prowadzonych w parafiach w Godowej, Strzyżowie i Żarnowej, które wraz z innymi miejscowościami tworzyły w XIX wieku parafię Strzyżów, wykazały dostępność ksiąg metrykalnych prowadzonych

⁴¹ USCS, Strzyżów-Przedmieście Księga urodzeń, ss. 130.

⁴² Mowa tutaj o księgach urodzeń dotyczących miejscowości: Brzeżanka, Gbiska, Łętownia i Tropie, a także dotyczących samego miasteczka Strzyżowa.

⁴³ Dz.U. 2014, poz. 1741.

⁴⁴ Zob. tab. 1.

na formularzach austriackich już od 1784 roku. Niestety, brak początkowych ksiąg metrykalnych dla dwóch miejscowości parafii tj. Godowej i Tropia, których nie można już w żaden sposób odtworzyć, a także braki w ciągłości ksiąg z lat późniejszych, sprawiło, że całkowite zbadanie ruchu naturalnego ludności parafii Strzyżów w latach 1784–1918 tylko na podstawie przechowywanych w archiwach parafialnych ksiąg metrykalnych, staje się niemożliwe. Dopiero po dotarciu do ekstraktów metrykalnych przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu, możliwe jest uzupełnienie części luk obejmujących lata 1826–1882 i odtworzenie ruchu naturalnego parafii aż do lat 80. XIX wieku. Pozostały zaś okres możliwy jest do odtworzenia dopiero po uzyskaniu dostępu do ksiąg metrykalnych znajdujących się w Urzędzie Stanu Cywilnego w Strzyżowie.

Tabela 1. Możliwość odtworzenia ruchu naturalnego ludności w poszczególnych miejscowościach parafii Strzyżów w latach 1784–1918 na podstawie dostępnych ksiąg metrykalnych

Miejscowość	Urodzenia	Dostępność ksiąg metrykalnych	Małżeństwa	Dostępność ksiąg metrykalnych	Zgony	Dostępność ksiąg metrykalnych
1	2	3	4	5	6	7
Brzeżanka	1784–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1889	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1849	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
				Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu	1849–1882	Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu
				Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1883–1885	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
			1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1885–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie
Gbiska	1784–1880	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1785–1886	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1785–1888	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
				Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu	1881–1882	Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu
				parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1883–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie
			1887–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie

1	2	3	4	5	6	7
	1784–1802	brak	1784–1825	brak	1784–1820	brak
Godowa	1803–1816	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1826–1831	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu	1820–1889	parafia pw. św. Krzysztofa w Godowej
	1816–1847	parafia pw. św. Krzysztofa w Godowej	1832–1845	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie		
	1847–1866	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu	1846–1861	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu		
	1867–1918	parafia pw. św. Krzysztofa w Godowej	1862–1889 1889–1918	parafia pw. św. Krzysztofa w Godowej Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie
Łętownia	1785–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1787–1883	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1786–1886	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
			1883–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1886–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie
Przedmieście Strzyżowskie	1784–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
Strzyżów	1784–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1889	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1784–1889	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
			1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie
Tropie	1784–1825	brak	1784–1825	brak	1784–1825	brak
	1826–1851	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu	1826–1882	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu	1826–1874	Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu
	1851–1918	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie	1883–1888	brak	1875–1886	parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie
			1888–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1886–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie

1	2	3	4	5	6	7
Żarnowa	1784–1918	parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Żarnowej	1784–1889	parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Żarnowej	1784–1889	parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Żarnowej
			1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie	1889–1918	Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg metrykalnych: parafii pw. św. Krzysztofa w Godowej, parafii Niepokalanego Poczęcia NMP w Strzyżowie, parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Żarnowej, Urzędu Stanu Cywilnego w Strzyżowie i ekstraktów metrykalnych z Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyślu.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu

Extractus Metricales e Libris Natorum, Copulatorum, Bannorum et Mortuorum Parochia Strzyzoviensis ab Anno 1826 ad Annum 1882.

Archiwum Parafialne w Godowej

Godowa Liber Copulatorum ab Anno 1862–1889 Tom III.

Godowa Liber Mortuorum 1846–1863 Tom III.

Godowa Liber Mortuorum ab a. 1863–1889 Tom IV.

Godowa Liber Natorum ab a. 1816–1847 Mortuorum ab a. 1820–1846 Tom II.

Godowa Liber Natorum ab a. 1867–1890 Tom IV.

Tom V Liber Natorum et Baptisatorum pro pago Godowa 1890–1925.

Archiwum Parafialne w Strzyżowie

Brzeżanka Liber Natorum ab a. 1784–1831, Copulatorum ab a. 1784–1864, Mortuorum ab a. 1784–1849, Tom I.

Brzeżanka Liber Natorum ab a. 1831 ad 1889 Tom II.

Copulatorum Brzeżanka Ab Anno 1865–1888 et Ab Anno 1946–1966.

Gbiska Liber Natorum ab a. 1784–1880, Copulatorum ab a. 1784–1884, Mortuorum ab a. 1784–1887, Tom I.

Liber Copulatorum pro Strzyżów ab 1844–1889.

Liber Mortuorum pro tota parochia ab 1883–1885 incl.

Liber Natorum pro Gbiska Ab Anno 1890–1945.

Liber Natorum pro Łętownia Ab Anno 1889–1946.

Liber Natorum pro Pago Brzeżanka Ab Anno 1890 – ad – 1946.

Łętownia Liber Natorum 1831–1888 i 1946–1961.

Łętownia Liber Natorum ab a. 1784–1830, Copulatorum ab a. 1784–1883, Mortuorum ab a. 1784–1952 (brak 1886–1945), Tom I Godowa: Natorum 1803–1816, Godowa: Copulatorum 1832–1845.

- Natorum Przedmieście Strzyżowskie 1913–1925.
Natorum Strzyżów ab Anno 1900 ad Annum 1929.
Przedmieście Liber Copulatorum 1890–1925 Tom II od 1925 – im Strzyżów.
Przedmieście Strzyżowskie Liber Mortuorum 1862–1925 Tom II.
Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum 1831–1913 Tom II.
Przedmieście Strzyżowskie Liber Natorum ab a. 1784–1824, Copulatorum ab a. 1784–1890, Mortuorum ab a. 1784–1862, Tom I.
Strzyżów Liber Mortuorum 1868–1888 Tom III.
Strzyżów Liber Natorum 1825–1857 Mortuorum 1834–1868 Tom II in Przedmieście ab a. 1813–24 Natorum Tom I.
Strzyżów Liber Natorum 1857–1890 Tom III.
Strzyżów Liber Natorum ab a. 1784–1812, Copulatorum ab a. 1784–1843, Mortuorum ab a. 1784–1834, Tom I., N. B. Natorum 1813–1824 vite Tom I Przedmieście.
Strzyżów Natorum 1890–1900.
Tropie Liber Natorum 1851–1898 Mortuorum 1875–1886 1946–1965 Tom II.
Tropie Natorum 1889–1906.
Tropie Natorum 1906–1946.

Archiwum Parafialne w Żarnowej

- Liber Natorum et Baptisatorum pro Pago Żarnowa 1888–1920.
Żarnowa Liber Mortuorum 1842–1858.
Żarnowa Liber Natorum ab a. 1784–1820, Copulatorum ab a. 1784–1857, Mortuorum ab a. 1784–1842, Tom I.
Żarnowa Liber Natorum ab a. 1820 ad 1845 Tom II.
Żarnowa Liber Natorum ab a. 1845–1870.
Żarnowa Liber Natorum ab a. 1870–1888 Copulatorum ab a. 1857–1888 Mortuorum ab a. 1858–1889.

Urząd Stanu Cywilnego w Strzyżowie

- Strzyżów – Przedmieście Księga urodzeń.
Brzeżanka – Księga zgonów.
Godowa – Księga urodzeń t. 1.
Żarnowa – Księga urodzeń t. 1.
Strzyżów – Przedmieście Księga urodzeń.

Źródła drukowane

Schematismus Universi Venerabilis Cleri et Regularis Dioecesis Ritus Latini Premisliensis pro Anno Domini 1914. Przemyśl, 1913.

Akty prawne

Ustawa z 14.07.1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173.

Ustawa z 28.11.2014 r. o prawie o aktach stanu cywilnego. Dz.U. 2014, poz. 1741.

Opracowania

Artymiak, Antoni. *Sieciechowskie zapiski metrykalne z lat 1646–1666 jako materiał do dziejów wsi podkrakowskiej*. Jędrzejów: Nakładem Autora, 1946.

Cynarski, Stanisław, red. *Studia nad dziejami Strzyżowa i okolic*. Rzeszów: Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie, 1980.

Dobrowolski, Kazimierz. „Znaczenie metryk kościelnych dla badań naukowych”. *Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie* 5 (1920): 90–110.

Florczak, Teresa M. „Księgi metrykalne jako źródło historyczne na przykładzie parafii skalmierzyckiej”. *Archiwariusz: Biuletyn Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu* 1 (2005): 105–131.

Frączek, Lech. „Księgi metrykalne i metody ich wykorzystania w badaniach nad poznaniem historii społeczeństw XIX wieku na przykładzie parafii szczekocińskiej”. *Rocznik Towarzystwa Genealogicznego Ziemi Częstochowskiej* 3 (2012): 19–31.

Froch, Władysław. „Księgi metrykalne jako ważne i ciekawe źródło historyczne”. *Memo-randa. Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej* 73 (1999): 381–389.

Gliwa, Andrzej. *Strzyżów. Zarys dziejów miasta od średniowiecza do połowy XIX wieku*. Strzyżów: Towarzystwo Miłośników Ziemi Strzyżowskiej, 2014.

Grzebień, Ludwik. *Dzieje kościelne parafii Dobrzechów*. Kraków: Ignatianum, 2004.

Grzebień, Ludwik. *Parafia w Strzyżowie i kult Matki Bożej Niepokalanej*. Kraków: WAM, 1997.

Grzebień, Ludwik. „Zarys dziejów parafii w Strzyżowie”. *Strzyżowski Rocznik Muzealny* 3 (2017): 131–170.

Hochleitner, Janusz. „Warمیńskie nowożytnie księgi chrztów jako źródło historyczne”. *Echa Przeszłości* 2 (2001): 139–152.

Kalinowski, Jerzy K. „Historyczne zapiski w księgach metrykalnych przez ks. Józefa Czubka prowadzone”. *Studia Pelplińskie* 27 (1998): 267–280.

Kuklo, Cezary. *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*. Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2009.

Kumor, Bolesław. *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1985.

Kumor, Bolesław. „Przepisy państwowe i kościelne dotyczące metryk kościelnych w zaborze austriackim (1800–1914)”. *Przeszłość Demograficzna Polski* 7 (1975): 93–107.

Kumor, Bolesław. „Reforma metryk kościelnych w zaborze austriackim (1775–1788)”. *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie* 70 (1975): 327–336.

Kumor, Bolesław. *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1980.

- Kwolek, Jan. „Ekstrakty metrykalne w Archiwum Diecezjalnym Przemyskim”. *Kronika Diecezji Przemyskiej* 28 (1928): 231–249.
- Nabywaniec, Stanisław. „Księgi metrykalne w warsztacie historyka, na przykładzie metrykaliów parafii Dydnia”. *Archiva Ecclesiastica: Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych* 6 (2013): 77–119.
- Szulc, Zofia. „Przepisy prawne dotyczące prowadzenia ksiąg metrykalnych w Galicji”. *Prace Historyczno-Archiwalne* 3 (1995): 27–42.

Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Strzyżowie z lat 1784–1918 – stan zachowania i możliwość odtworzenia ruchu naturalnego ludności

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest księgom metrykalnym z czasów zaboru austriackiego dotyczących parafii Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie, która od XVII wieku stanowiła główny ośrodek życia religijnego nad środkowym Wisłokiem. Zaprezentowano w nim wyniki badań prowadzonych nad księgami metrykalnymi w archiwach parafialnych miejscowości, które w czasie zaborów wchodziły w skład parafii w Strzyżowie, a także wyniki kwerend prowadzonych w Urzędzie Stanu Cywilnego w Strzyżowie i archiwach kościelnych, w tym w głównej mierze w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu, gdzie przechowywane są ekstrakty metrykalne z lat 1826–1882 dotyczące strzyżowskiego okręgu parafialnego. Dysponując dostępem do wszystkich tych archiwów i metrykaliów w nich się znajdujących, możliwe stało się zbadanie stopnia odtworzenia ruchu naturalnego ludności zamieszkującej parafię w badanym okresie. Uzyskany wynik, blisko 93% dla całej parafii i 100% w przypadku większości miejscowości do niej należących, umożliwia rozpoczęcie badań nad ludnością parafii Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie, jak i samego Strzyżowa w XIX wieku.

Słowa kluczowe: Galicja, archiwa parafialne, archiwa kościelne, księgi metrykalne, Urząd Stanu Cywilnego, parafia Strzyżów

**Registers of the Roman Catholic Parish in Strzyżów
in the Years 1784–1918. Accessibility of Sources and the Possibility
of Reconstructing the Vital Statistics of the Population**

Summary

The article concerns the registers of the times when Poland was under Austrian rule in the parish of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary and Corpus Christi in Strzyżów, which from the 17th century had been the main centre of religious life in the region of the middle course of the Wisłok river. The article presents the results of the research into the registers kept in the archives of the villages which – in the period of Poland's partitions – were parts of the Strzyżów Parish, as well as the results of the preliminary research conducted in the Registry Office in Strzyżów and church archives, including the Archdiocesan Archives in Przemyśl, where extracts of register certificates concerning the Strzyżów Parish from the years 1826–1882 are kept. The research into the degree of reconstruction of vital statistics of the population living within the parish and time in question would not be possible without the access to all those archives and records kept there. The result – almost 93% for the whole parish and 100% for most of the villages within the parish – makes it possible to initiate research into the population of the parish of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary and Corpus Christi in Strzyżów, and the town proper in the 19th century as well.

Keywords: Galicia, parish archives, archives of the church, church registers, registry office, Strzyżów parish